

ЕНДЕК

PRZEMYSŁAW LIS-MARKIEWICZ

PRZEMYSŁAW LIS-MARKIEWICZ

ЕНДЕК

Wersja Demonstracyjna

Wydawnictwo Psychoskok
Konin 2021

Przemysław Lis-Markiewicz
„ЕНДЕК”

Copyright © by **Przemysław Lis-Markiewicz**, 2021
Copyright © by **Wydawnictwo Psychoskok Sp. z o.o.** 2021

Wszelkie prawa zastrzeżone.
Żadna część niniejszej publikacji nie
może być reprodukowana, powielana i udostępniana
w jakiegokolwiek formie bez pisemnej zgody wydawcy.

Redaktor prowadząca: Wioletta Jankowiak

Projekt okładki: Ewa Burska

Ilustracja na okładce: Gabriel Scarpa

Redaktor literacki: Łesia Rupniak

Skład epub, mobi i pdf: Kamil Skitek

ISBN: 978-83-8119-907-0

Wydawnictwo Psychoskok Sp. z o.o.
ul. Spółdzielców 3, pok. 325, 62-510 Konin
tel. (63) 242 02 02, kom. 695-943-706

<http://www.psychoskok.pl/>

<http://wydawnictwo.psychoskok.pl/>

e-mail: wydawnictwo@psychoskok.pl

Spis treści:

ЧАРНКІВ	12
КАМІНЬ-КАШИРСЬКИЙ 1921	112
1922	132
1923	171
1924	184
1925	196
1926	206
1927-1928	219
1929	234
1930	245
1931	261
1932	278
1933	302
1934	334
1935-1936	370
1937-1960	405
КАТОВИЦІ	430
ЗОЛОЧІВ.....	464
АУШВІЦ	507
ЕЛЬБЛОНГ'	542
КАТОВИЦІ	582
МЮНХЕН	584
З сімейного альбому Адама та Євгена.....	586
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	592

«Історія пишеться не в диму від гармат, а в диму від сигар». (Анджей Маєвський)

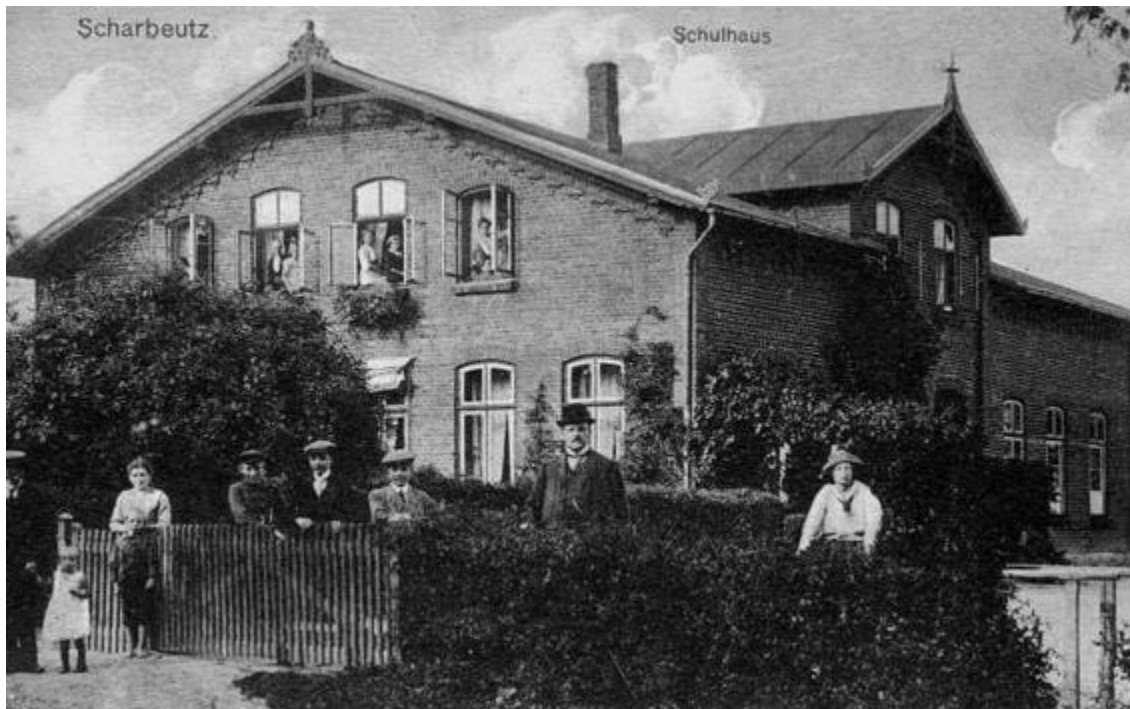
«Братерство двох народів означає їх єднання супроти третього». (Зофія Налковська)

«Вивчаючи історію народів можемо зробити висновок, що самі народи з неї нічому не навчилися». (Георг Вільгельм Фрідріх Гегель)

Село Шарбойц, повіт Гольштейнський Ольденбург, провінція Шлезвіг-Гольштейн, Королівство Пруссія, 4 жовтня 1869, 18:00.

– Рудольфе, любий! – звернулася фрау Варнке до свого чоловіка. – Я знаю, що ти вже валишся з ніг від втоми, але є дуже важлива справа: у нас сьогодні був преподобний отець.

Рудольф Варнке, справді ледь притомний, помітно пожвавішав. Пастор Штарке не часто до них навідувався. Зазвичай приходив обговорити зі своїми прихожанами їхні сімейні справи. Рудольф Варнке дуже поважав пресвітера: його родина багато завдячувала і самому отцю, і спільноті в цілому. Багатодітні батьки, мабуть, не впоралися б з численними батьківськими обов'язками, якщо б не щедра допомога проповідника і його оточення.

На світлині: село Шарбойц.

Окрім відчутної матеріальної підтримки, сім'я могла розраховувати і на моральну. Герр пастор був дуже чесною та працювитою людиною. Він завжди повторював своїм підопічним, що протестанти, на відміну від католиків, «живуть, аби працювати». Католики, зазвичай бідні та ліниві, «працюють, аби вижити». Від своїх парафіян вимагав важко працювати, німечним та хворим давати милостиню, виховувати дітей на порядних німців і дотримуватися божих принципів вірності, порядності, чистоти та загального порядку.

Пресвітер любив підкреслювати, що сім'я Альберти та Рудольфа Варнке належала до найзразковіших. Дочекалися вони семеро дітей. Усі хлопці, як тільки їм виповнювалося дев'ять років, починали прислужувати в

церкві, а дівчата від наймолодших літ допомагали матері і вдома, і на роботі у пастора, де фрау Варнке працювала куховаркою. Рудольф Варнке теж дуже важко працював щодня: він був рибаком. Усе, що говорив Рудольфу Варнке проповідник, той сприймав, як істину в останній інстанції.

– То чого приходив преподобний отець? – запитав Альберту чоловік.

– Йдеться про Леончика... – почала фрау Варнке.

На світлині: Альберта та Рудольф Варнке.

– Господи! – аж скрикнув Варнке. – Що той хлопчисько накоїв?! Візьмуся я до його шкірки!

– Господи, Руді! Чому ти відразу підозрюєш щось погане? – дружина аж похитала головою. – Леончик – один з найкращих міністрантів, він дуже талановитий, непересічний.

– Знаю я таких мудрагеликів! – аж сіпнувся Рудольф. – Скромністю коло нього навіть не пахне! Пустун! Але базіканням язиком на хліб не заробить! Працювати треба! Мовчки! А він що? Йому лише співи в голові! Чим він нашого всечесного добродія образив?

– Але ж ти в'їдливий хлоп, в'їдливий! – розсердилася Альберта. – Навіть словечка промовити не даси! Лише вмієш сваритися й усіх бештати! Та ж ти поняття зеленого не маєш, про що ми говорили!

– От що то кобіта немудра! Та ж ти мала від самого початку про це сказати! Говори зараз же, бо мої нерви вже не витримують!

– Наш преподобний отець каже, що Леончик дуже здібний до співу та гри на органі. У неділю він мав гостей аж з Любека і довідався, що там потребують помічника органіста, який десь років за десять зможе опанувати фах досконало. Пастор міг би рекомендувати нашого сина й питає, чи ми погодилися б відправити його туди?

– Наш син мав би стати музикою? – закліпав очима Рудольф. – А рибу з татом ловити йому вже не пасує?

– Але то ж наш добродій сам нам таке запропонував, – шепнула Альберта і перелякано озирнулася довкола, – він же нам та діткам нашим тільки добра бажає. І ти будеш отцеві противитися?

Рудольф мовчав.

– Руді! – писнула Альберта з жахом й аж перехрестилася. – Ти проти волі отця виступиш? Чому ти відразу не погоджуєшся?

– Ой, тихо, кобіто! – пробурмотів Рудольф. – Дай мені трохи поміркувати, як це все зробити. Та ж хлопчиськові треба купити якийсь одяг, з порожніми руками не відправиш його туди. А я ще мушу борг корабельникові віддати.

– Та не переймайся ти так! – аж скрикнула Альберта і сплеснула в долоні. – Герр пастор казав, що жодних витрат не треба, він усе оплатить, і Леон може стати учнем органіста вже наступного місяця.

– Це гарна новина! – муркнув Рудольф. – То роби, як знаєш.

ЧАРНКІВ

Село Ґембіц¹, повіт Чарнікау, округ Бромберг, провінція Позен, Королівство Пруссія, 11 травня 1879, 14:00.

– Meine Damen und Herren! Liebe Gäste!² – голосно звернувся пастор Гофман до своїх парафіян і задзвонив дзвіночком.

Гомін у залі миттєво стих. Усі присутні звернули очі на свого старенького пресвітера.

– Тішуся! Несказанно тішуся! – подовжував пастор. – Ще кілька років тому я й не гадав, що нам вдасться завершити будівництво нашого нового храму. І коли занепадав духом чи здоров'ям, то мене на цьому світі тримала лише надія, що власне в цьому новому храмі відправлять по мені похоронне богослужіння.

Храмом покотився глухий гомін – люди виявили невдоволення словами отця духовного. Та й справді, ніхто навіть думки не припускав, що любого проповідника могло б не стати. Бо хоч пастор і був уже в літах, він намагався бути завжди бадьорим і постійно знаходився серед людей. Звичайно, роки брали своє, і Гофман вже не міг, як колись, ходити по селах чи їздити на коні, але сила духу його була незламною. Ось і тепер

він дуже швидко й легко йшов на контакт зі своїми прихожанами.

– Дозвольте ще слово мовити старому зануді! – озвався, й знову запала тиша, хоч мак сій. – Майже всі ми тут один одного знаємо. Ми – як родина. Але, напевне, дівчата вже визорили молодого незнайомця, який сидить біля мене. Очі мої уже слабенькі, але бачу, як наші юні пташки знехотя і буцімто крадькома на нього поглядають. Тож розкрию таємницю. Це наш новий органіст. Справжній фахівець своєї справи.

Пролунали оплески. Леон Варнке звівся зі стільця і, весь розпашілий від хвилювання, кілька разів злегка вклонився на різні боки. Недарма дівчата пасли його очима. Від сильно відрізнявся від місцевих юнаків. Був вищий від них майже на голову. Білява чуприна виглядала майже на сніжну, а лазур очей привертала увагу сливе всіх присутніх.

– Леончик прибув до нас аж з Любека, він учився гри на органі в найкращих німецьких музикантів. Ми дуже раді, хлопче, – звернувся до Леона, – що ти вирішив удостоїти нас своєю присутністю, що запрагнув своєю музикою піднімати здатність усіх віруючих належним чином пережити Службу Божу.

– Дякую, отче! – відповів Леон, і його лице аж запалахкотіло рум'янцем.

– Сподіваюся, ти не пошкодуєш, сину, – вів далі пастор, – бо наш костел новий, а сам орган, мабуть, найкращий у цілій провінції, напевне, не мають такого

ані в Позені³, ані в Бромбергу⁴, і, мабуть, у самому Берліні!

Село Ґембіц, повіт Чарнікау, округ Бромберг, провінція Позен, Королівство Прусія, 17 серпня 1889,12:00.

Леон Варнке важко ступав серед натовпу місцевих протестантів, які юрмилися в похоронному кортежі. Ледь не весь повіт прощався сьогодні з пастором Гофманом. Леон не йшов відразу за домовиною, але був високим і дуже добре її бачив. Було йому дуже важко на душі, тягся з іншими зажуреними людьми, похапцем втирав сльозу за сльозою й напружено думав. За тридцять років свого життя мав лише трьох наставників: батька, маестро і щойно померлого хлібодавця – пастора Гофмана. Проте пастор був не лише принципалом, а й щирим, відданим другом сім'ї Леона.

Леонові спершу важко було жити в Ґембіці. Потрапив у нове для себе середовище, нікого не знав, і від самого початку пастор Гофман був єдиною близькою для нього людиною. На лихо, хоча в той час Леон ще цього не усвідомлював, він до безтями закохався в молоду німку з Чарнікау. Вона була дочкою місцевого аптекаря, називалася Марта. Уособлювала, в його розумінні, всі найкращі риси, які тільки могла мати дівчина, але в розумінні середовища, в якому знаходився, мала непоправну ваду: була католичкою. Для більшості

протестантів вона та її сім'я були не лише релігійними відщепенцями, вони, через приналежність до католицької конфесії, паплюжили свою пруськість. Німецьких католиків уважали занадто пропольськими. Леон не розумів, чим саме німецьким протестантам заважали поляки, це було тихе, мирне населення добрих людей, які лише хотіли зберегти свою національну ідентичність. Тим паче, що їхня національність як риса упослідженого люду не несла для німців жодної загрози. За десять років життя в провінції Позен, місцеві поляки не завдали Леонові ніяких прикрощів, чого не міг сказати про своїх краян.

Леон, хоча й був по вуха закоханий у Марту, ніколи не одружився б з нею, якби його не поблагословив отець Гофман. Він спершу написав листа до своїх батьків та свого маестро з Любека. Запитав, що вони думають про шлюб з німкенею-католичкою. Маестро побажав йому сімейного щастя, батьки написали, що їм важко оцінити його рішення, однак, якщо він кохає цю жінку, і вона порядна пруссачка з доброї родини, і він справді готовий прожити з нею ціле життя, і не може закохатися в якусь «нашу», то вони приймуть її, лиш би синові було добре. Пастор Гофман, вислухавши ту цілу історію, лише зітхнув, усміхнувся, запитав, чи це єдина жінка, яка йому подобається, чи не може він ніяк закохатися в протестантку, але коли Леон божився, що жити без Марти не може, то й пастор його поблагословив. Старий Гофман бачив, що Леон пропадає десь цілими днями, і

швидко дізнався, що хлопець ледь не щодня чимчикує пішки десять кілометрів в один кінець до Чарнікау.

Нарешті Леон освідчився Марті. Попереду була ще розмова з її батьками. Тато та мама Марти не були особливо захопленні тим освідченням. Правда, вони й не були проти Леона, лише слушно побоювалися, що їхній доньці не буде добре серед протестантів, якщо доведеться жити в Ґембіці. Але молоді повинні будуть там жити, бо там Леон має роботу. Батьки вагалися, молоді переживали. Справу остаточно вирішив пастор Гофман. Він навідався до батьків Марти, заспокоїв їх, пообіцяв надати молодій сім'ї допомогу та максимальну підтримку. Коли врешті-решт дійшли згоди, Гофман поїхав до польського ксьондза, який був у той час настоятелем католицької парафії, й домовився з ним, що молоді візьмуть шлюб у католицькому костелі в Чарнікау, а службу вони обидва відправлятимуть спільно.

На світлині: Марта та Леон Варнке.

Пастор Гофман й справді став опорою для родини Варнке. Адже більшість селян в Гембіці насторожено ставилася до молодого подружжя, а дехто й відверто вороже. Проте Леон залежав тільки від Гофмана, який словами і вчинками демонстрував свою безмежну дружбу, опіку та прихильність.

Марта народила Леонові чотирьох синів: Домініка, Рудольфа, Клеменса та Еміля. Доки жив пастор Гофман, сім'я жила хоч і скромно, але гідно й щасливо. Пастор став тим міцним моральним щитом, який не тільки

захищав родину від людської підлості, презирства чи насмішок, а й боронив від тих нищих якостей та вчинків душі своїх парафіян.

Однак після смерті Гофмана, ще до того, як призначили нового пастора, мешканці Ґембіца буквально за кілька днів в'їлися в печінки Леонові та його рідним.

На світлині: село Ґембіц.

Село Ґембіц, повіт Чарнікау, округ Бромберг, провінція Позен, Королівство Пруссія, 7 червня 1899, 12:00.

Марта Варнке попросила сина Еміля віднести пастору Лінке свіжоспечений пиріг. Наказала не йти через подвір'я, але навколо: вийти через хвіртку з будиночка, в якому проживала сім'я органіста, далі дорогою дійти до

хвіртки пастора, подзвонити, зачекати, поки пастор вийде, і передати випічку.

Річ у тім, що що смерть Гофмана назавжди завершила епоху теплих і щирих відносин органіста Леона Варнке та пастора як голови спільноти й роботодавця. Новий пастор – Лінке – з самого початку навіть не намагався приховувати свою неприязнь до родини Варнке, зокрема, до Марти. Ставився до неї, як до порожнього місця. Діти йому заважали завжди. Вічно на них нарікав, бештав їх. Бо були знадто галасливими, бо ходили йому попід вікнами, бо затоптували город, газон і клумби з квітами. Між хатиною органіста і великим будинком пастора ніколи не було паркану, обидві будівлі стояли на одній ділянці, проте герр пастор дуже швидко заборонив сім'ї Варнке користуватися подвір'ям, наказав Леонові прокласти стежку від їхнього будиночка до паркану, зробити нову хвіртку і навіть не ступати ногою на подвір'я садиби пастора. Ні діти, ні Марта не могли спочатку звикнути до такого нелюдського ставлення. Але Леон терпляче переконував своїх домочадців, що повинні бути покірними та слухняними, шанувати пастора й радіти, що мають роботу й дах над головою, що те добро, якого зазнали за часів отця Гофмана, на жаль, у минулому, а тепер можуть тішитися лише спогадами й намагатися заслужити собі добре ставлення нового проповідника. Родині було важко. Леон і Марта не хотіли брати кошти на утримання від її батьків, а пастор платив набагато менше, ніж його попередник. Утримувати сім'ю

було не просто, тим паче, що їхній п'ятирічний синок, Рудольф, важко хворів на коклюш, і треба було дуже часто кликати до нього місцевого медика, бо дитя так захлиналися кашлем, що аж синіло і не могло дихати.

* * *

Коли Еміль вийшов з хати, сутінки вже вкрили маєток, крім того падав дощ, тож Еміль вирішив мерщій перебігти через сад попід вікнами пастора і залишити пиріг на ґанку. Вони робили так часто. Діти й Марта дуже боялися пастора, і коли Леон просив щось віднести пресвітеру, вони не дзвонили і не чекали, поки пастор вийде, а швидко відчиняли хвіртку, залишали, що мали, й бігом кидалися назад. Як Еміль прокрадався попід відчиненим вікном спальні пастора, його увагу прикули якісь дивні звуки. Було в них щось неприємне. До того ж отець кричав, і хлопець дуже настрашився. Він поклав пиріг під яблуню, що росла найближче до вікна, й швиденько виліз на дерево. Сховався серед гілок і напружив зір. У спальні було вже напівтемно, ще й опущена фіранка. Пастор стояв біля стола, дивно, рвучко хитався вперед і назад, хекав і викрикував:

– Ти, виродку! Бісів відморозку! Байстрюче клятий! Зайдо паршивий! Я вас усіх знищу, зграє пройдисвітів! А щоб ви в пекло провалилися!

Пастор тримав руки на якійсь опорі, але Еміль не міг збагнути, що це було: подушка, спинка від крісла, якого тут раніше не було, чи щось інше. Раптом якась

Гвалтовна судорога пройшлася тілом пастора, він захарчав щось незрозуміле й почав важко дихати. За мить заревів:

– Вставай!

Яким же великим було здивування Еміля, коли він побачив, що дивний предмет виявився головою людини, яка перед тим стояла перед пастором навколішки. Еміль напружив зір. У пастора був його старший брат, тринадцятирічний Клеменс. Еміль нічого не розумів. А пастор поведився дедалі дивніше. Він обняв хлопця й намагався поцілувати в уста. Брат два кроки позадкував, видно було, що йому це неприємно. Але Лінке схопив його міцно за плече і сильно притиснув до себе. Клеменс був роздягнений догола. Завдяки тому, що брат ступив два кроки вглиб кімнати, і вони відійшли трішки від вікна, Еміль бачив обох у повний ріст. Пастор стояв лише в сорочці, а від пояса був голий. Його піщик був великий і стирчав догори. Почав гладити Клеменса, брат не пручався, але стояв непорушно і тихо схлипував. Ураз пастор опустився, присів і почав цілувати хлоп'ячі причандали. Узяв його фуярку в рот і почав лизати. Хлопець зайшовся плачем.

– Тихо! – воркнув до нього пастор.

Але вже через мить звівся на ноги і просичав роз'юшено:

– Таким парубкам, як ти, хуй мав би вже порядно вставати! Кажі правду! Душиш уже змія?

Koniec Wersji Demonstracyjnej